

Bejárható Magyarország Program

VI. Gyalogos jármód

Dr. Négyesi Lajos

6.1. Helyzetértékelés, lehetőségek és kitörési pontok, adottságok és korlátok az ágazatban	3
<i>Túráközpontok</i>	3
<i>Országos túraútvonalak</i>	3
<i>Védett természeti értékeink</i>	4
<i>Hazánk nemzeti értékei</i>	5
6.2. Túra típusok, túrázási szokások, a jármód szakmai sajátosságai	6
<i>A gyalogos jármód térképi jelzésrendszerének megismerése</i>	6
<i>Meteorológiai ismeretek</i>	8
<i>Magatartási szabályok a túra során</i>	10
<i>A gyalogos túra szervezése</i>	10
<i>Útvonaltervezés és kiválasztás ismeretei</i>	11
<i>Túraterv készítése, pihenő és szálláshely kijelölése</i>	12
<i>Túra meghirdetése</i>	13
<i>A gyalogos túra működtetése, üzemeltetése és a túrázók ellátásának ismeretei</i>	14
6.3. Esettanulmányok	18
<i>A pákai erődpark</i>	18
<i>Hadtörténelmi tanösvény Belezna és Őrtilos határában</i>	20

6.1. Helyzetértékelés, lehetőségek és kitörési pontok, adottságok és korlátok az ágazatban

Túráközpontok

A túráközpontok hálózata a Tisza-tavi régióban működik a legjobban, ahol 30 túráközpont várja a látogatókat, és segítséget nyújtanak a kirándulások megtervezésében. A túráközpontok már legalább két éve működő, magas minőségi szolgáltatásokat nyújtó szálláshelyek, kikötők vagy éttermek, ahol már 2007-től kiszolgálják a régióba érkező túrázni vágyók speciális igényeit. A központok non-stop jelleggel működnek. A központok nagy része szálláshelyet is biztosít. Az éttermekben túramenüt, sport italokat kínálnak, de igény szerint túracsomagot is összeállítanak. Az autóval érkezőknek biztonságos parkolóhelyet kínálnak.¹

Országos túraútvonalak

Az Országos Kéktúra² Magyarország északi tájain végighaladó, Írott-kőtől Hollóházáig tartó, 1118 km hosszú túraútvonal, mely 27 szakaszra van bontva. A teljesítéséért jelvényt lehet kapni. Nem kell egyben bejárni, hanem a túrázó saját időbeosztásához szabva tetszőlegesen szakaszolhatja.

A Kék út szerves része a „Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra” mely az országos Kéktúra kezdőpontjáról, az Írott-kőről indul és Kaposvár érintésével Szekszárdig jut.

Az Alföldi Kéktúra Bács-Kiskun és Csongrád megyén keresztül jut el Sátoraljaújrhelyig, ahol csatlakozik a Kéktúra északi szakaszához.

A három útvonal képezi a Kék-kört, melyen körbejárható Magyarország.

Vannak az Országos Kéktúra útvonalától eltérő nyomvonalon haladó Kéktúra szakaszok is. Ilyen a Kohász Kéktúra, ami az észak-magyarországi kohászvárosokat érinti, vagy a Balaton-felvidéki Kéktúra, a Börzsöny Kéktúra és a Gödöllői Kéktúra.

Az utóbbi években a zarándokutak kiterjedt hálózata alakult ki Magyarországon is. Ezek közül a leghosszabb a Mária út,³ mely határainkon túl is folytatódik. A leghosszabb szakasza az ausztriai Mariazellből vezet Csíksomlyóig.

¹ <http://www.turakozpont.hu/halozat/index.php> (2014-06-13)

² <http://www.kektura.hu/> (2014-06-13)

³ <http://mariaut.hu/> (2014-06-13)

A Gyöngyök útja⁴ Mariazellből indul és Mátraverebély Szent-kútig vezet. Közben érinti Sopront, Veszprémet, Tatát, Esztergomot, Budapestet, Nagyoroszit és Hollóköt.

A Szent Jakab zarándokút⁵ az Európai Camino magyarországi szakasza. Budapestről indul és Tata, Pannonhalma, Győr érintésével Rajkáig halad, ahol csatlakozik az ausztriai szakaszhoz.

A Magyar Zarándokút⁶ Esztergomból vezet Máriagyüdre. A Szent Márton út⁷ Szombathelyről indul dunántúli útvonalakon, de kapcsolódik a franciaországi Tours-ig vezető úthoz.

A Szent Erzsébet út⁸ Sárospatakról vezet Kassára.

A zarándokutak bejárása a hitbeli erősödést és az elmélyülést szolgálja. Ez legalább egy hetes túrát jelent. A zarándokoknak lehetőségük van a zarándokútleveél kiváltására, mellyel kedvezményesen juthatnak szálláshoz és az ebbe történő pecsételéssel igazolják a bejárt szakaszokat.

A regionális turista szervezetek több teljesítménytúrát szerveznek. Ezek közül is kiemelkedik a Kinizsi 100-as,⁹ ahol 24 óra alatt kell megtenni 100 km-t Békásmegyertől Tatáig. A másik hagyományos erőpróba a Gerecse 50,¹⁰ ahol egy 50 km-es távot kell leküzdeni Tatabányáról induló körtúrán a Kis Gerecse megkerülésével 12 óra alatt.

Védett természeti értékeink

Magyarország területén tíz összefüggő, vagy mozaikos elrendezésű nemzeti parkkövetben állami feladatként, szervezeten, módszeresen gondoskodnak a természeti értékek megóvásáról. A kiemelten védett területek közül több a Világörökség része.

A *Hortobágyi Nemzeti Park* az európai kontinens legnagyobb szikes pusztája, területe 81 ezer hektár. A hortobágyi puszta 1999 óta a Világörökség része.

A *Kiskunsági Nemzeti Parkban* a természeti és néprajzi értékek együttese figyelhető meg. A 48 ezer hektárnyi területű parkban 23 ezer hektár bioszféra rezervátum.

A *Bükk Nemzeti Park* Magyarország legnagyobb hegyvidéki, erdős nemzeti parkja. Változatos területén igen gazdag növényvilág figyelhető meg, az itt előforduló állatfajok száma 22 ezer körüli. A park védendő kincsei a földtani, felszínalaktani és barlangtani értékek. A nemzeti park 43 ezer hektáros területéből 5730 hektár fokozottan védett.

⁴ <http://www.viamargaritarum.info/> (2014-06-13)

⁵ <http://www.szentjakabut.hu/hu/> (2014-06-13)

⁶ <http://magyarzarandokut.hu/magyar-zarandokut> (2014-06-13)

⁷ <http://www.viasanctimartini.eu/gyalogos-utak> (2014-06-13)

⁸ <http://szenterzsebetut.hu/utvonal> (2014-06-13)

⁹ http://www.kinizsi.org/k100/k100_informaciok.html (2014-06-19)

¹⁰ <http://www.gerecse50.hu/> (2014-06-19)

Az *Aggteleki Nemzeti Park* több mint 20 ezer hektáros területe különleges természeti értékeket véd. Legismertebb az a barlangrendszer, amely – a Szlovák-karszt barlangjaival együtt – 1995-től a Világörökség része.

A *Fertő-Hanság Nemzeti Park* az egykor hatalmas mocsár- és lápvilág egyedülálló növény- és állattani, tájképi, néprajzi és kultúrtörténeti értékeinek menedékhelye. A nemzeti park osztrák részét, az 1992-ben létrehozott, 9500 hektáros Nationalpark Neusiedler See-Seewinkel-t 1994-ben kapcsolták össze a 23 587 hektáros magyar területtel. A parkhoz tartozó Fertő-tó és környéke a Világörökség része.

A *Duna-Dráva Nemzeti Park* a Dél-Dunántúl térségéből 49 478 hektárnyi területet fog egybe.

A *Balaton-felvidéki Nemzeti Park* a Balaton északi partvidékéhez kapcsolódva, nyugat felé egyre szélesedő sávban húzódik a Kis-Balaton térségéig. Összterülete 56 997 hektár, melyből 10 471 hektár fokozott védelem alatt áll.

A *Duna-Ipoly Nemzeti Park* Budapesttől északi irányban, a Pilis és a Börzsöny hegység nagyobb részén, a Duna és az Ipoly folyók között helyezkedik el. A több mint 60 ezer hektárnyi terület egyediségét a folyóvölgyek, a hegységek és a síkság találkozása adja.

A *Körös-Maros Nemzeti Park* 51 125 hektárnyi területe a romániai hegységek lábától a Tiszáig húzódik. A kardoskúti Fehér-tó és a Biharugrai halastavak vizes élőhelyeinek szerepe a madárvonulásban nemzetközileg is jelentős, a tájegység a Ramsari egyezmény hatálya alá tartozik.

Az *Őrségi Nemzeti Park* az 1978-ban alapított Őrségi Tájvédelmi Körzetből, valamint a természet-közeli állapotban lévő környező területekből alakult. A 43 933 hektárnyi nemzeti parkból 3104 hektár fokozottan védett.¹¹

Hazánk nemzeti értékei

Magyarország 1985-ben csatlakozott a Világörökség Egyezményhez és törvényerejű rendelet formájában beépítette azt a magyar jogrendbe. A Világörökség Bizottság két évvel később, 1987-ben döntött az első két magyarországi helyszín, Budapest és Hollókő felvételéről a Világörökségi Listára. 2002 nyarától hazánk, már nyolc világörökségi helyszínnel büszkélkedhet. Helyszíneink közül hét a kulturális és egy a természeti kategóriában került felvételre. A Magyar Országgyűlés 2011. június 14-én fogadta el a 2011. évi LXXVII. törvényt a világörökségről. Ennek értelmében a világörökségi helyszín az UNESCO Világörökség Bizottsága által elfogadott érték, amely kivételessége és

¹¹ <http://utazom.com/vendegvaro/nemzeti-parkok-magyarorszagon> (2014-06-13)

páratlansága miatt nemzetközi szempontból is kiemelkedő és egyedi kulturális örökségi, illetve természeti jelentőséggel bír, ennél fogva folyamatos megőrzése és védelme az egész emberiség, a jelen és jövő generációi számára kiemelkedő fontosságú.

A Világörökség Listán szereplő magyar helyszínek:

- Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út
- Hollókő-ófalú és környezete
- Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai
- Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete
- Hortobágyi Nemzeti Park - a Puszta
- Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője
- Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj
- Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj

Ellenőrző kérdések:

- *Mikor kaphat segítséget a kirándulás megszervezéséhez az érdeklődő a túraközpontokban? Non-stop jelleggel.*
- *Hogyan teljesíthető az Országos Kéktúra? Szakaszosan, nincs időhöz kötve.*
- *Mi a feladata a Nemzeti Parkoknak? Gondoskodnak a természeti értékek megóvásáról.*
- *Mit jelent a világörökség cím? Olyan természeti vagy kulturális érték, melynek megőrzése az egész emberiség számára fontos*

6.2. Túra típusok, túrázási szokások, a jármód szakmai sajátosságai

A gyalogos jármód térképi jelzésrendszerének megismerése

A túrák során elsősorban a turista térképek használata ajánlott. Az itt alkalmazott jelzésrendszer fontosabb elemeit feltünteti a térkép szegélyén található jelkulcs. A használata előtt ezt érdemes tanulmányozni. A térképek feltüntetik az ábrázolt területen haladó turista utakat, vastag vörös vonallal, mellette pedig a terepen található jelzés fajtáját. A betű a jel színét (K – kék, Z – zöld, P – piros, S – sárga). Ha csak betű van, akkor vonal, más esetben a jelnek megfelelő ábra szerepel (kereszt, háromszög, kör stb.)

Környezetvédelmi- természetvédelmi és állatvédelmi ismeretek

A környezetvédelem az a tevékenység, amelyet a természetes és a mesterséges környezet védelme érdekében az ember által okozott szennyező ártalmakkal (levegőszennyezés, víz- és talajszennyezés, zaj, sugárzás stb.) szemben olytatunk.

A természetvédelem a természet, az élő és az élettelen természeti értékek, valamint a természeti területek megóvását, hosszú távú fenntartását jelenti.

Az általános természetvédelem minden természeti értékre és természeti területre kiterjed, és magában foglalja a tájvédelmet, a vadon élő élővilág (élő szervezetek) általános védelmét, az élőhelyek általános védelmét, a földtani természeti értékek általános védelmét, valamint a természeti területek védelmét. A természeti területek és értékek kiemelt oltalma, vagyis a hagyományos (szűkebb értelemben vett) természetvédelem a védetté nyilvánításon alapul. A hagyományos természetvédelem a kiemelt oltalomra érdemes élő vagy élettelen természeti értékek és természeti területek feltárását, védetté nyilvánítását, megóvását, fenntartását illetve helyreállítását, valamint bemutatását foglalja magába.

A természetvédelem tárgyai a klasszikus csoportosítás szerint lehetnek:

- földtani értékek (pl. barlang, ásványok és ősmaradványok, kunhalom),
- víztani értékek (pl. forrás, láp, víznyelő, tó, vízesés),
- növényzeti értékek (növényfajok, növénytársulások, gombafajok),
- állattani értékek (emlősök, madarak, hüllők, kételtűek, halak, gerinctelenek, háziállatok),
- tájképi értékek,
- kultúrtörténeti értékek (pl. történelmi emlékhely, néprajzi értékek, műemléki környezet),
- természeti területek, élőhelyek.

A védett természeti terület a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően többféle fokozatot érhet el. Így lehet:

Nemzeti park: az ország jellegzetes, természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott olyan nagyobb kiterjedésű területe, melynek elsődleges rendeltetése a különleges jelentőségű, természetes növény- és állattani, földtani, víztani, tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme, a biológiai sokféleség és természeti rendszerek zavartalan működésének fenntartása, az oktatás, a tudományos kutatás és a felüdülés elősegítésére.

Tájvédelmi körzet: az ország jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag nagyobb, általában összefüggő területe, tájrészlete, ahol az ember és természet kölcsönhatás a esztétikai, kulturális és természeti szempontból jól megkülönböztethető

jelleget alakított ki és elsődleges rendeltetése a tájképi és a természeti értékek megőrzése.

Természetvédelmi terület: az ország jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe, amelynek elsődleges rendeltetése egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének védelme.

Természeti emlék: valamely különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület.

A védett természeti területek lehetnek: szabadon látogathatók, korlátozottan látogathatók (térben, időben, létszámban) és zárt területek (csak kutatók számára).

Meteorológiai ismeretek¹²

Az időjárás, adott területen a környezeti kölcsönhatások következtében levegőben lejátszódó folyamatok nyomán tapasztalható jelenségek összessége és időbeli változása. Legfontosabb tényezői, a hőmérséklet, a napsütés, a szél és a csapadék.

A hőmérséklet a levegő hőmérsékletét jelenti. Szabályszerűen szélvédett helyen, árnyékban két méteres felszín feletti magasságban kell mérni. Noha az energia, ami a levegőt felmelegíti, végső soron a Napból érkezik, a napsugárzás maga nem melegíti a levegőt, hanem a talajt. A talaj felmelegedése okozza azután a fölötte található levegő felmelegedését.

A napsütést a napsütéses órák számában szokták mérni, ennek éves szinten van csak értelme. A napsütéses órák száma leginkább attól függ, hogy mennyire erőteljes a felhőképződés egy adott helyen. Így lehet az időjárás derült vagy borult. A felszín közelében kialakuló felhőkből lesz a köd.

A szél a levegő vízszintes áramlása. Elsődlegesen az eltérő légnyomások kiegyenlítődése okozza, tehát alapvetően a magas légnyomású területek felől az alacsony légnyomásúak felé fúj. A légnyomáskülönbségek kialakulásában elsődlegesen a hőmérsékletkülönbségek játszanak szerepet.

A csapadék jellemzően ott jön létre, ahol felszálló légáramlatok vannak, hiszen a felemelkedő levegő egyre jobban lehűl. Valamint ott, ahol valamilyen ok miatt hirtelen lehűl a levegő. A csapadék mennyiségét milliméterben mérik, ez azt mutatja meg, hogy a lehulló csapadék milyen vastagon fedne egy vízszintes felületet. A csapadék lehet eső, hó, havas eső, jégeső vagy a túlhűlt, a felületre érve azonnal jéggé változó ónos eső. Az eső hevessége, a vele járó szél alapján lehet a csapadék szitálás, eső, zápor vagy zivatar. A felhők vízcseppjeinek és jégkristályainak súrlódása elektromos feszültséget

¹² Meteorológiai alapismeretek.

<http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/MeteorologiaiAlapismeretek/book.pdf> (2014-06-19)

kelt, amit villámlásokhoz vezethet. A villámok felhevítik a levegőt, amely hirtelen kitágul és összeütközik a környező légtömegekkel, ami nagy robajjal. Ezt a hanghatást mennydörgésnek nevezzük.

A felhőket megfigyelve, következtethetünk a várható időjárásra. Általában a magasba törő, tornyos felhők a légkör instabil állapotára utal. Gyakran zivatarok előhírnökei lehetnek. A leglátványosabb formája a zivatarfelhő (Cumulonimbus) mely több kilométer magas felhőtorony lehet. Az alja sötét színű, míg a csúcsa világító fehér. Gyakran a teteje szétterül üllő formában. Magányosan vagy csoportosan jelenik meg, sokszor vonalba rendeződve zivatarfrontot alkot.

Amikor a zivatarfelhő alján kúp alakú dudorok (mammák) csüngnek, a zivatarfelhő elérte a maximális erejét. Ilyenkor többszáz négyzetkilométer kiterjedésű lehet. A mammák általában a zivatar központjának közelében jelennek meg. Igen erős, pusztító vihar előjele lehet.

A szürke színű, alacsonyan húzódó egyenletes vastagságú réteges felhő a frontrendszer érkezését jelzi. Igen nagy kiterjedése lehet és sokszor napokig tartó csendes esőt hoz.

Zivatar többféle időjárási helyzetben is keletkezhet, melyhez akár jégeső is kapcsolódik. Fontos tudni, hogy még ha kezdetben borsó nagyságú jég hullik is, pillanatokon belül eshet tojás nagyságú is. A jégeső megindulásától kezdve mindenképpen védeni kell a fejet, például a fej fölé tartott hátizsákkal. A zivatar rövid ideig tart, de igen intenzív csapadékhullást eredményezhet. A felhőszakadás veszélyét figyelembe kell venni esetleges táborhely kiválasztásánál is főként május, júniusban.

A villám általában elágazásokat tartalmaz (mellékvillámok), melyek a villámcsapás kb. 5 km-es körzetében jelentenek veszélyt. A mennydörgés annak a következménye, hogy a kisülési csatorna a nagy áramerősség miatt igen hirtelen nagy mértékben felmelegszik és kitágul, majd hirtelen összehúzódik. Mivel a hang kb. 330 m/s sebességgel terjed, a villám megpillantása és a dörgés meghallása között eltelt időből ki tudjuk számítani, hogy a villámcsapás tőlünk milyen távolságban történt. 3 másodpercet érdemes 1 km-re számolni. Tehát ha a villám után 15 másodpercen belül halljuk a dörgést, akkor a veszélyes zónában vagyunk. A zivatarfelhő vonulása is megállapítható a dörgés alapján. Ha a villámok dörgések közötti időtartam egyre több, akkor távolodik, míg ha egyre hamarabb halljuk a dörgést a villámok után, akkor felénk közeledik a zivatar.

Zivatarban, villámlások idején, ne tartózkodjunk kiemelkedő helyeken, távvezeték tartóoszlop közelében, vasúti sín, barlangnyílás közelében. Ne álljunk magányosan álló fák alá. Ha mezőn ér a zivatar, legjobb, ha leülünk és várunk.

Magatartási szabályok a túra során

- A csoportos túrázásnál mindig tartsuk szem előtt, hogy a kirándulás célja a pihenés és a kikapcsolódás. Ezt úgy tegyük, hogy ne legyünk terhére a társainknak. Alkalmazkodjunk a menetütemhez, ne hangoskodjunk, ne csináljunk külön programot, ne fogyasszunk alkoholt és csak mértékkel dohányozzunk.
- A csoportnak mindig legyen egy vezetője, aki vállalja a navigálást és felkészül a látnivalókból. Ha csatlakozunk a csoporthoz, akkor elfogadjuk a vezető személyét is. Ne akarjuk bebizonyítani, hogy mi alkalmasabbak lennénk. Ne kritizáljuk a döntéseit és az általa elmondottakat.
- A túrára kényelmes ruházatban, zárt cipőben érkezzünk. Viseljünk sapkát vagy kalapot. Legyen nálunk egy vékony esőkabát. Kerüljük a harsány színeket és az erős illatszerek használatát. Erdei túráknál a csoport vezetője viseljen láthatósági mellényt.
- Ne rohanjunk, legyünk képesek meglátni a természet apró szépségeit.
- Mindenki az igényeinek megfelelő mennyiségű vizet és élelmet vigyen magával. Ezeket praktikus, akár menetközben fogyasztható formában csomagoljuk (szendvics, keksz). A tevékenységünk során keletkező hulladékot ne dobjuk el, hanem vigyük magunkkal.
- Ne rongáljuk a környezetet, hiszen vendégek vagyunk, tehát viselkedjünk is úgy. Az, hogy kiszabadultunk a városból, nem mentesít az emberi normák betartásától.
- Ne gyűjtsünk feleslegesen növényeket, ne tördeljük a fák ágait és ne zavarjuk a vadállományt.
- Maradjunk a kijelölt útvonalon, ne másszunk be elkerített területekre, tartsuk be a tájékoztató táblákon jelzett tilalmakat.
- A tűzrakásnál legyünk körültekintőek. A kijelölt tűzrakó helyeket használjuk. A célnak megfelelő méretű tüzet rakjunk. Takarítsuk el magunk után a szemetet. A tűzrakó helyet csak akkor hagyjuk el, ha meggyőződünk róla, hogy kialudt a tűz.

A gyalogos túra szervezése

A gyalogos túra vezetése felelősségteljes feladat, hiszen a vezetettek rendszerint szabad elhatározásukból csatlakoznak a túravezető által meghirdetett programhoz, bízva abban, hogy a beígért élményeket átélhetik. Ezzel együtt be kell látnunk, hogy a megvalósuló program, minden esetben egyfajta kompromisszum eredménye, melyben inkább a túravezetőnek kell engedményeket tenni, hiszen a túra elsődleges célja, hogy a résztvevők jól érezzék magukat. Persze csak bizonyos határig terjedhet a tolerancia. A

vezető tehet engedményeket a csoport felé, ami nem jár a program jelentős megváltoztatásával, de arra nem kényszeríthető a csoport, hogy egyes résztvevők szeszélyeihez alkalmazkodjon. Mindig a többség akaratát kell figyelembe venni, de a döntést a túravezető hozza. Ha bármelyik résztvevő nem hajlandó ezt elfogadni, akkor akár el is távolíthatja a csoportból.

A túra szervezésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy a program teljesítését mindig a leggyengébb taghoz kell igazítani. Ha egy társaság kéri fel a túravezetőt a program lebonyolítására, akkor a programot kell igazítani a csoporthoz, ha mi toborozzuk a résztvevőket, akkor pedig pontosan meg kell határozni a résztvevőkkel szemben támasztott követelményeket, lehetőleg ajánlások formájában. Pl. nagy távolságú gyalogtúrára csak kellően felkészültek jöjjenek, egy geológiai túrára megfelelő alapismeretekkel rendelkezők jelentkezzenek.

Útvonaltervezés és kiválasztás ismeretei

Az útvonal kiválasztásával szemben a legfontosabb követelmény, hogy bejárva eljuthassunk a célpontunkhoz. Ez az egyszerű szabály, a valóságban nem is annyira magától értetődő. A térképen gondosan kiválasztott útvonalról kiderülhet, hogy egy időközben bekerített területet keresztez. A korábban bejárt útvonalunkon a túra idején lehet vadászat, katonai gyakorlat, fakitermelés. Ezek mind-mind az eredeti terv megváltoztatására kényszerítenek, azonban a rögtönzések gyakran nem várt, veszélyes helyzeteket teremtenek. Nem érdemes kockáztatni.

A túra előkészítése során először térképen, a Google Föld műholdképén jelöljük ki. A tervezett útvonal bejárása nyújtson élményt, legyen könnyen járató és követhető. Kerülje el a balesetveszélyes helyeket. Jelöljük ki alternatív útvonalakat is. A tervezett útvonalakról gyűjtsünk információkat a leírásokból, útikönyvekből, Internetről. Célszerű az útvonal és az egyes pontok koordinátáit előzetesen meghatározni.

A tervezett útvonalat be kell járni a túra előtt. ennek során egyeztetjük az előzetesen szerzett információkat a valós helyzettel. A nehezen járható helyeken elkerülő útvonalat választhatunk ki. Meggyőződhetünk róla, hogy a betervezett látványosságok léteznek, megfelelnek a leírásoknak és látogathatók. Kiválaszthatjuk a pihenők helyét. A bejárás során figyeljük, hogy hol vannak olyan helyek ahol nincs térerő. Veszélyhelyzetben ennek nagy jelentősége van. Ellenőrizzük, hogy hol vannak az útvonalhoz legközelebb működő tömegközlekedési megállóhelyek, ivóvíz, vendéglők, szálláshelyek, ugyanis ezek időközben megszűnhettek.

Gyalogtúrákon átlagosan 4 km/óra sebességgel számolunk, amit a leküzdendő magasságkülönbség értékével módosítunk. Tapasztalatok szerint, ez 100 méterenként 10

percet jelent. A bejárt útvonal magasságértékeit leolvashatjuk a térképről is, de célszerűbb a Google Föld program szolgáltatásait igénybe venni. A kiválasztott menetvonal felrajzolása után, jobb egér-gombbal rákattintva, a legördülő menüből válasszuk a domborzati profil megjelenítése parancsot. Ekkor a képernyő alsó negyedében megjelenik a diagram, az aktuális értékekkel.

Az útvonal megtervezésénél az egy-egy szakasz megtételére és a teljes útvonalra számítjuk a menetidőt, ahol figyelembe kell vennünk a tervezett pihenőket is. Ha tömegközlekedési eszközöket használunk, akkor számítsunk tartalék időt is.

Túraterv készítése, pihenő és szálláshely kijelölése

A túra nem ötletszerűen tett séta a természetben, hanem megtervezett és előkészített útvonal bejárása, rendszerint ismeretszerzési lehetőségekkel. Általában csoportosan, vezetővel, meghatározott időpontban hajtjuk végre. Ennek megfelelően van egy személy vagy team, aki gondoskodik a program előkészítéséről és levezetéséről. Ez komoly szervezőmunkát igényel, amire tervet kell készíteni. A terv tartalmazza:

- a túra meghirdetésének okát és célját
- a tervezett útvonalat és programot, valamint ezek hosszát és ütemezését
- amennyiben a megindulási pontra való beérkezés tömegközlekedéssel történik, a menetrendek figyelembevételével készített időszámvetést
- a résztvevők minimális és maximális számát
- a jelentkezés, regisztráció módját
- a program költségvetését
- a lebonyolításhoz szükséges eszközöket
- az előkészítés során elvégzendő feladatokat: engedélyek beszerzése, előzetes bejelentkezés, szálláshely foglalás, éttermi előrendelés, jármű bérlet, a látogatásra tervezett intézmények nyitva tartásának ellenőrzését, a helyi vezetőkkel, szakértőkkel való kapcsolatfelvételt, egyeztetést
- a lehetséges vészhelyzetek kezelését
- a meghirdetés módját

A túra során a csoport, de leginkább a leggyengébb résztvevő állapotát figyelembe véve, bizonyos időközönként tartsunk pihenőt. Célszerű erre valamilyen árnyas helyet választani, ahol lehetőség van leülni és a környezet nem csábít elszéledésre. Legyen a közelben valamilyen takart rész és vízlelő hely az egészségügyi szükségletek elvégzésére. Ne tartsunk pihenőt olyan helyen, ahol balesetveszélyes helyzet alakulhat ki. Pl. szakadék szélén (bármennyire is szép a kilátás) forgalmas út mellett, meredek sziklafalak, leszakadások tövében, elöregedett fák között stb. A csoport erőnlététől

függően, 2-3 óránként tartunk egy rövid 15-20 perces pihenőt, az étkezések lebonyolítására pedig 30-90 perces hosszú pihenőt. Ennek időtartama az étkezés módjától függ. A szendvics elfogyasztása nem igényel sok időt, de a szalonnasütés igen.

A hosszabb túráknál az állami erdőkben, egy napot meg nem haladó időtartamban sátorozhatunk is, egy helyen. Ez a vadkempingezés nem járhat a helyszín rongálásával, szennyezésével. Ha ezt választjuk, előtte feltétlenül egyeztessünk a területileg illetékes erdészettel.

Komfortosabb szállást kínálnak a kempingek és hivatalos szálláshelyek. A túra előtt érdemes tájékozódni a férőhelyek számáról és lefoglalni a szállást.

Túra meghirdetése

A túrának mindig legyen valamilyen értelmes célja. Ennek megfelelően megvan a célközönsége is. A túra meghirdetésénél ezeket az embereket kell megtalálnunk és azokat a helyeket, amit rendszeresen látogatnak. Általában a fiatalabb korosztály a leginkább fogékony az új ismeretekre, így az iskolákban érdemes meghirdetni a legtöbb túrát.

Az Internet remek lehetőséget kínál a rendezvények propagálására. A közösségi oldalakon (Facebook, iwiw) meghirdetett és megosztott információk sok emberhez jutnak el.

A túra meghirdetése tartalmazza:

- a túra célját
- a túra vezetőjének és a résztvevő szakértők nevét, szakterületét
- a részletes programot, időpontokkal
- a megindulás és beérkezés helyét
- az útvonal hosszát
- a javasolt ruházatot és felszerelést
- a vízszerezés és az étkezések módját
- a felmerülő költségeket
- a jelentkezés és a szervezőkkel való kapcsolatfelvétel módját

A gyalogos túra működtetése, üzemeltetése és a túrázók ellátásának ismeretei

Ideális esetben egy-egy terület kiránduló forgalmának csak kisebbik részét adják az alkalomszerűen szervezett túrák. Ha valaki jó túrát akart szervezni, alapos tervezésre, szervezésre és felkészülésre van szükség. Az alkalmi túrák esetében ezek az erőfeszítések jelentős része veszendőbe megy, hiszen akkor hasznosulna igazán, ha rendszeresen levezetésre kerülne az adott túra. Ehhez azonban már szükség van valamilyen szervezeti keretre, ami biztosítja, hogy a túrára bármikor sor kerülhessen, ha igény van rá. Ez egyfajta szolgáltatás, mely működhet társadalmi munkában, nonprofit jelleggel működő civil vagy társadalmi szervezeti formában, vagy profitorientált vállalkozásként.

Önkéntes csoportok, baráti társaságok a közös érdeklődésüknek megfelelően rendszeresen szervezhetnek kirándulásokat, amihez újabb tagok is csatlakozhatnak. Vállalhatják, hogy a szabadidejükben kirándulásokat szerveznek valamilyen természeti vagy kulturális érték megismertetése céljából. Ez a tevékenység azonban ritkán rendszeres, hiszen nagyban függ a szervezők szabadidejétől.

Egyesületek, alapítványok bizonyos határokon belül gazdasági tevékenységet folytathatnak, tehát a tagdíjakból és más forrásokból származó pénzeket az alaptevékenységüknek megfelelő célokra felhasználhatják. Ebből finanszírozhatják a túrák szervezése és lebonyolítása során felmerülő költségeket, tiszteletdíjakat. Az ilyen tevékenység rendszeres, jó minőségű szolgáltatást tud biztosítani.

A vállalkozások fő- vagy melléktevékenységként foglalkoznak a természetjárás szervezésével. Utazási irodák vállalják a túrák teljes megszervezését és lebonyolítását, de szálláshelyek kiegészítő szolgáltatása is lehet ez a tevékenység. Ezek azonban fizetős szolgáltatások.

Általános szabály, hogy a jól megtervezett programok a szolgáltatás minősége, a résztvevők száma és a reklám függvényében egyre több vendéget vonzanak. Ilyenkor a program lebonyolítása nem függhet egy-egy személy hajlandóságától vagy bizonytalan tényezőktől.

Elsősegély-nyújtási ismeretek, balesetek kezelése, sérültek ellátásának ismeretei¹³

A súlyos balesetek kezelésénél elsődleges feladat a közvetlen életveszély elhárítása, de amint ez sikerült, az erőfeszítésünket a mentők kiérkezésének biztosítására kell fordítani.

¹³ Nyeste Zsolt: Elsősegélynyújtás. 2007. http://www.uzemorvos-budapest.hu/pdf/Elsosegelynyujtas_jegyzet.pdf (2014-06-19)

Elsőként a sérült testét kell átvizsgálunk. A hasi részen tapintással állapítsuk meg, hogy van-e belső sérülése. Ha eszméleténél van, kérdezzük ki, hogy hol érez fájdalmat, tudja-e mozgatni a végtagjait?

A törések, rándulások, ficamok ellátásánál a legfontosabb szempont, hogy elsősegélynyújtás szintjén nem teszünk különbséget ficam, rándulás és törés között, mindegyiket azonos elvek alapján látjuk el, tekintettel arra, hogy a tünetek sokszor hasonlóak. A legfontosabb szempont, hogy mindig a súlyosabb lehetőséget tartsuk szem előtt. Törésre, mint legsúlyosabb problémára gyanakodhatunk egyes jelekből, illetve egyértelműen gondolhatunk a biztos jelekből.

Törésre gyanús, ha a testrész fájdalmas, duzzadt, mozgása beszűkült, esetleg nem mozdítható. Biztos jele a törésnek, amennyiben a testrész deformált, illetve ha olyan nyílt törés esetén, ahol látszik a törtvég. Nyílt törés esetén fertőtlenítsük, majd helyezzünk rá óvatosan fedőkötést. Ezt követően rögzítsük a végtagot az alábbiak szerint.

Kérjük meg a sérültet, hogy óvatosan hajlítsa be könyökét (feltéve, ha nem könyöksérülése van) úgy, hogy alkarja a mellkasa elé kerüljön. Rögzítsük alkarját úgy, hogy csuklója kissé följebb legyen, mint a könyöke, azaz alkarja ne vízszintes, hanem enyhén ferde pozícióban legyen.

A lábtörések, ficamok, rándulások esetén az elsődleges szempont, hogy lehetőleg hagyjuk nyugalomban a sérültet, illetve a sérült testrészt. Ha a sérültnek úgy kényelmesebb, kisebb a fájdalom stb. próbáljuk rögzíteni a végtagot. A végtag megtámasztható oldalról ruhaneművel, pokróccal, vagy bármi mással, indokolt esetben természetesen a másik, épp végtaghoz is rögzíthető, de mindenképp körültekintően, óvatosan. Ne mozgassuk megfelelő odafigyelés nélkül; ne próbáljuk kiegyenesíteni, visszailleszteni; ne rögzítsük túl szorosan a végtagsínhez;

Bordatörésnél a sérültet helyezzük a számára legkényelmesebb testhelyzetbe. Ez az esetek többségében az ún. fél-ülő helyzet.

Medencetörésnél a sérült medencéje, alsó végtagja deformált, igen erős fájdalom kíséri. Elsődleges szempont itt is a sérült nyugalma, mozgatásának kerülése. Támasszuk ki medencéjét oldalról, általában kedvező, ha két lábát összekötözzük, természetesen körültekintően.

- A sérültet, ha nem kommunikál, enyhén rázzuk meg és kiáltunk rá. Ha a beteg nem reagál, először biztosítsunk átjárható légutakat, hogy a levegő akadálytalanul juthasson a tüdőbe. Ez úgy érhető el, ha a beteg száját az áll felhúzásával zárjuk, fejét amennyire tudjuk, hátraszegjük. Ha lehetséges, a talált pozícióban tegyük ezt meg, ha ez nem kivitelezhető, hanyatt fekvésben. Nyaki gerinc sérülésének gyanújakor a fej hátraszegését mellőzzük. Ezután meg kell állapítanunk, hogy a betegnek van-e légzése.

A fejet hátraszegve, az állat felhúзва, így a beteg száját zárva, oldalról megtekintjük a beteg mellkasát: amennyiben emelkedést-süllyedést nem látunk, a légzés hiánya valószínűsíthető. Ha van légzés, a beteget stabil oldalfekvésbe fordítjuk és a továbbiakban is figyeljük a légzését.

Ha nincs légzés, a beteget fordítsuk hanyatt, az esetleges látható idegentesteket távolítsuk el a szájból. A beteg állát továbbra is kiemelve, száját zárva, kétszer fújjunk be az orrába úgy, hogy a mellkasa emelkedjen (ez jelzi, hogy levegő jutott a tüdőbe). A befúvás technikája: mély légvétel után ajkainkkal zárjuk körbe a beteg orrát (előzőleg betakarhatjuk valamilyen anyaggal, például az ingünkkel a higiénia hozzávetőleges fenntartása végett), és másfél-két másodpercen keresztül fújjunk a beteg orrába levegőt. Eztán a beteg fejpozíciójának megtartása mellett fejünket fordítsuk oldalra, és a légzés hármas vizsgálatával (látni, hallani, érezni) figyeljük a mellkas süllyedését, a távozó levegő szelelését. A befúvást ismételjük. Ha mindkettő sikeres volt, vagyis a mellkas emelkedett-süllyedt, a következőkben vizsgáljuk a keringést. Amennyiben a befúvás sikertelen volt, tekintsünk bele újra a szájába, idegentestet keresve majd pozícionáljuk ismét a beteg fejét és tegyünk újabb kísérleteket: maximum ötöt.

Ezután a nyaki verőéren vizsgáljuk a pulzust, maximum 10 másodpercig. Ha keringés jeleit észleljük: folytassuk a lélegeztetést és kb. minden tizedik befúvás után, nagyjából percenként vizsgáljuk újra a keringést a fent leírt módon. Keringés hiányában a vér keringését biztosítanunk kell, ennek eszköze a mellkas ütemes komprimálása. A bordaív végigsimításával keressük meg a mellcsont (más néven szegycsont) alsó szélét, majd mutató- és középső ujjunkat tartjuk úgy, hogy a beteg lába felé eső ujjunk a szegycsont-bordaív szöglet magasságában, másik ujjunk a szegycsonton legyen: így jelöljük ki a kompressziók helyét. Másik kezünket helyezük a kijelölésre használt kezünk mellé úgy, hogy az a beteg mellkasán nyugodjon, szorosan a jelölő kezünk beteg arca felé eső ujja mellett, a beteg fejének irányában.

Az így szabadabbá vált kezünket most helyezük rá a mellkason tartott kezünkre úgy, hogy az előzőleg meghatározott nyomáspont fölött legyen. Eztán kb. 5 cm mélyen, hirtelen nyomjuk le a szegycsontot. Ez leginkább úgy sikerülhet, ha teljes testsúlyunkkal a beteg mellkasára nehezedünk, és közben vállaink függőlegesen a nyomáspont fölé esnek. A kompressziók sikere szempontjából az említett testhelyzet alapvető fontosságú. Majd ismételjük a kompressziókat kb. 100/perc frekvenciával úgy, hogy két nyomás közt kezünket ne engedjük fel a beteg mellkasáról, de ne is támaszkodjunk rá a szünetekben. A kompresszió és a felengedés azonos időtartamú legyen. 30 kompresszió után a fej megfelelő pozícionálásával végezzünk két befúvásos lélegeztetést, majd következzen újabb 30 kompresszió. A továbbiakban tartjuk a 30:2 arányt. Addig szükséges folytatni,

míg a beteg életjelenségeket nem mutat, a szaksegítség meg nem érkezik, vagy a segítségnyújtó el nem fárad.

- Égési sérülésnél először akadályozza meg, hogy a sérült tovább érintkezzen a forró folyadékkal, gőzzel, tárggyal! Ha meggyullad a ruhája, lökje a földre, görgesse ott, vagy takarja le takaróval!

Kezdje el mielőbb a hideg vizes hűtést, vagy használjon égési kötszert! Az égett ruhadarabokat vegye le, ha ez nem lehetséges, ezen keresztül kezdje el a hűtést! A bőrbe égett ruhát ne próbálja kiszedni! Ügyeljen rá, hogy csak az érintett bőrfelületet hűtse, és azt is körültekintő ideig! Távolítsa el a testékszereket (gyűrű, karkötő stb.)! Hűtés céljára legalkalmasabb a csapvíz, a természetes vizek (patak, tó stb.) növelhetik a fertőzés esélyét. A hűtés csökkenti a sérülés mélységét, csillapítja a fájdalmat, nyugtatja az érintett testfelületet. Ezután fertőtlenítsse a sérülést, majd olyan kötszerrel fedje, amely nem ragad a sebbe! Ne tegyen a sebre tejfölt, margarint, étolajat, sebhintőport, kenőcsöt, zsiradékot!

- Vénás vérzésre a bőséges, nem spriccelő, sötétpiros vérzés a jellemző. Első lépésként emeljük meg a végtagot, lehetőleg úgy, hogy a vérzés kapuja a szív felett legyen. Ezáltal csökken a vénákban a nyomás, kevésbé fog vérezni a seb. Steril mull-lapra locsoljunk bőségesen fertőtlenítőszerrel (pl. Betadine-t), majd nyomjuk erősen a sebre. A felhelyezett mull-lapra rakjunk 2-3 pólyatekereszt (géztekereszt), majd ezt egy pólyával, körkörös menettel pólyázzuk a sérült végtagra. Ha a kötés átvérzik, ne szedjük le, rakjunk még rá további pólyákat és pólyázzuk át.

- Az artériás vérzés jellemzője az élénkpiros, lüktető vérzés. Ilyen esetben keressük meg a legközelebbi artériás nyomópontot. A nyomópont felett érezhető az artéria lüktetése. A nyomóponton – legalább két ujjal – nyomjuk a csonthoz az artériát, így elállítva a vérzést.

Ha van segítségünk, az artériás nyomópontot nyomva készítsünk nyomókötetést: steril mull-lapra locsoljunk bőségesen fertőtlenítőszerrel (pl. Betadine-t), majd nyomjuk erősen a sebre. A felhelyezett mull-lapra rakjunk 2-3 pólyatekereszt (géztekereszt), majd ezt egy pólyával, körkörös menettel pólyázzuk a sérült végtagra. Ha a kötés átvérzik, ne szedjük le, rakjunk még rá további pólyákat és pólyázzuk át.

A Gyalogos járásmód minimális felszerelése

Az egyéni felszerelésnek biztosítani kell a túra végrehajtását. A ruházat legyen strapabíró, az időjárásnak megfelelő. Célszerű zárt túracipőt vagy bakancsot viselni. Ne induljunk el új lábbeliben, mert feltörheti a lábunkat. Nemtől függetlenül, viseljünk hosszú nadrágot. Nedves időben célszerű kamáslit húzni a bakancs fölé. Az alsónemű – alsónadrág, póló – legyen nedvszívó pamut. Erre egy flanel inget és egy polár felsőt

vegyünk. Szeles időben anorákot vagy szélkabátot vegyünk felülre. Viseljünk az évszaknak megfelelő sapkát.

Az egyéni felszerelésünket egy könnyű hátizsákba vagy a zsebeinkbe csomagoljuk. Ha ismert betegségünk van, gyógyszert szedünk, ebből elegendőt vigyünk magunkkal. A tárcánkba tegyünk egy kártyát, melyre felírjuk a hozzátartozónk elérhetőségét akit értesíteni lehet, ha történik valami. Írjuk fel a vércsoportunkat és az esetleges ismert betegségeinket és a szedett gyógyszereket (pl. magas vérnyomás). Mindig legyen nálunk elegendő készpénz.

Vannak olyan tárgyak melyek a csoport felszerelésének kategóriájába tartoznak. Ez nem azt jelenti, hogy nem lehetnek egyéni felszerelési tárgyak, csak fontos, hogy a csoportba ezekből valakinél legalább egy darab legyen. A terület térképe és a tájoló a navigációt segíti. Legyen egy általános elsősegélycsomag, mobiltelefon, óra, zseblámpa, tűzgyújtó eszköz, fém pohár, kulacs, kés, legalább 4 méter hosszú erős kötél, toll, jegyzetfüzet.

Használat után gondot kell fordítani a ruházat és a felszerelés karbantartására. Alapvető követelmény, hogy a túranap végén szárítsuk meg a nedves ruházatot, tisztítsuk meg a sártól és kimossuk a zokninkat. A bakancsot is tisztítsuk meg a szennyeződésektől. Használjuk hozzá a megfelelő ápolószert. Éjszakára tömjük ki újságpapírral, hogy kiszáradjon és ne deformálódjon.

Az étkezéshez használt edényeket minden használat után mossuk el.

Ellenőrző kérdések:

- *Miért célszerű túristatérképet használni a kirándulások során? Jelöli a turista utakat is.*
- *Zivatarok idején mi jelenthet leginkább veszélyt a természetben tartózkodóra? A villámlás.*
- *Ki felel a kiránduló csoport tevékenységéért? A túravezető.*
- *Miért fontos bejárni a tervezett útvonalat? Mert a térképről leolvasható adatok megváltozhattak.*

6.3. Esettanulmányok

A pákai erődpark

Páka volt az első település, ahol az erődök felhasználása érdekében lépéseket tettek, elsősorban a Pákáért Egyesület Bécs József vezetésével valamint Molnár László

polgármester. Először Srágli Károlyt nyerték meg, aki egy kötetet állított össze az erődvonaltörténetéről. 2006-ban felvették a kapcsolatot a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeummal. Holló József altábornagy az intézmény főigazgatója vezetésével Lugosi József ezredes Múzeumigazgató és Ravasz István alezredes, múzeumi tudományos titkárból álló szakértői csoporttal hajtott végre terepbejárást. Már ekkor fölmerült az erdős területen fekvő erődítmények látogathatóvá tétele. 2007 őszén jelentős előrelépés történt. Az önkormányzat több beton építményt kitisztított, így téve látogathatóvá. A HIM-ben elkészült egy táblakiállítás az erődvonatról, mely a falu művelődési házában került kiállításra. Ehhez kapcsolódott egy tudományos konferencia és helyszíni bejárás.

2010 tavaszán egy sikeres idegenforgalmi pályázat után megkezdődhetett a megvalósítás. Annak ellenére, hogy 2008 után nem fejlődött tovább a projekt, a sajtó és az RTL Klub XXI. Század című műsorának riportja ismertté tette az erődöket. A helyszín felkerült a Geocaching honlapra is. Jó időben számos látogató, közöttük kisgyermekes családok keresik fel a helyszínt.

A bemutatóhely kialakításánál figyelembe kellett vennünk, hogy a látogatók eltérő igényekkel érkeznek a területre, de az mindenkinél közös, hogy szeretne személyes tapasztalatokat szerezni a bunkerekről.

A Páka-Csömödér körzetében fekvő erődök elhelyezkedése kedvező lehetőséget kínál a bemutatóhely három, fokozatosan bővülő, újabb lehetőségeket kínáló elemből történő kialakítására.

A látogató először a Páka-Csömödér útkereszteződésnél kialakított parkolóba érkezik. A parkoló egyben fogadópontra is, ahol tájékoztató tábla került kihelyezésre.

Az *első régió* a parkoló közelében fekvő, mintegy fél hektáros erdős terület, ahol egy oldalazó géppuskás erőd, a zászlóaljparancsnoki figyelő és egy páncéltörő ágyú fedezék és nyílt tüzelőállás, valamint az ezeket összekötő lövészárkok találhatóak. A mérete alkalmassá teszi arra, hogy az itt kialakított rekonstrukciókkal, tájékoztató táblákkal és bemutatóhellyel lehetőséget adjunk az erődvonallal kapcsolatos ismeretek megszerzésére. Az első bemutató pont az oldalazó géppuskás erőd. Innen az ösvény a lövészárkok vonalát követve vezet a zászlóaljparancsnoki figyelőhöz.

A figyelőtől a dombperemen haladó lövészárkok egy szakaszát, a tüzelőállásokkal és a latrinával eredeti formájában rekonstruáljuk, a belső burkolattal és mellvéddel. Az itt elhelyezett tájékoztató táblákon a Magyar Néphadsereg fegyverei, valamint a katona tevékenysége védelemben, kerül bemutatásra.

A *második régió* az erdős területen, mintegy 800 méter hosszan húzódó védőállásokat és további három beton építményt foglal magába. A látogató miután bejárta az első régiót, tovább folytathatja az útját a lövészárkok mentén haladó túraösvényen. Ennek során a jellemző védelmi létesítményeknél – géppuska tüzelőállás,

mellvéd alatti fedezék, páncéltörő ágyú tüzelőállás – tájékoztató táblák kerülnek kihelyezésre az elem alaprajzával, rendeltetésének leírásával.

A túraösvényen az első beton építmény egy 57/76 mm-es páncéltörő ágyús erőd. Itt egy pihenőhely kerül kialakításra, padokkal és esőbeállóval. Tájékoztató táblán az erőd alaprajza, rendeltetése és az ide rendszeresített fegyverek leírása szerepel. Az ösvény végpontja a műút északi oldalán lévő arctűz géppuskás erőd.

A *harmadik régió* egyben geocaching pálya. Az erődkörlet további hat, még meglévő erődítményének bejárását. Az egyes erődöknél egy-egy tájékoztató tábla kerül kihelyezésre, melyen látható a geocaching pálya térképe, az erődök koordinátaival, valamint az adott objektum alaprajza és leírása. Az építmény oldalfalára felfestésre kerül a saját és a következő pont földrajzi koordinátája.

Hadtörténelmi tanösvény Belezna és Őrtilos határában

A döntően a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szakembereiből és hallgatóiból álló munkacsoport 2006-ban kezdett kutatásokat Zrínyi-Újvár feltételezett helyén, amiről rendszeresen tudósított a helyi és az országos média. Ez a környező települések idegenforgalmára is kedvező hatást gyakorolt, mivel az írások felkeltették az emberek kíváncsiságát és egyre többen látogattak el a helyszínre.

Ezt tekinthetjük az idegenforgalom – és ezen keresztül a hasznosítás – passzív formájának, amikor a rendelkezésre álló erőforrásokat a területhez kötődő tudományos kutatások támogatása érdekében használjuk fel, és az erre épülő sajtó teszi vonzó célponttá a helyszínt. Ebben a fázisban a forgalom mértéke nem tervezhető, nincs célközönség, az egész aktivitás csak esetleges, mivel a kutatás helyszíne az átlagos látogató számára nem tartalmaz sokkal több információt mint korábban. A munka során a nem romboló módszerek nem hagynak jelentős nyomokat, a régészeti feltárás szelvényeit pedig a kutatás végeztével visszatemetik. Ez nem ad annyi látnivalót, amiért érdemes ide látogatni.

Ebből következik a hasznosítás első aktív formája, a helyszín információtartalmának növelése. Ennek első lépése már 2003-ban, a kutatások megkezdése előtt megtörtént, amikor az emlékművet állították. Az emlékmű az első társadalmi tevékenység a helyszín történelmi jelentőségének megjelölése érdekében. Alapvető funkciója, hogy felhívja az arra járók figyelmét az egykori létesítményre vagy eseményre. Emellett lehetőséget ad a megemlékezésekre is, ami a közösség hagyományai közé beépülve rendszeres tevékenység lesz. A hozzá kapcsolódó rendezvényre érkező meghívottak elviszik a híret távolabbra, de lehetőséget ad kapcsolatépítésre is.

A kirándulók felé tett első céltudatos lépés a tájékoztató táblák kihelyezése. Míg az emlékmű a figyelemkeltést szolgálja, addig a tájékoztató tábla az ismeretátadás eszköze. A képek és a szöveges anyag együttesen tájékoztat a helyszín jelentőségéről és az ott lezajlott eseményről. Persze ezt az információt a látogató előzetesen is megszerezheti egy szakkönyvből, de a tájékoztató tábla mindenkinek szól, tehát a véletlenül arra tévedő is ismereteket szerezhet belőle. Másrészt biztosan a helyszínen áll, ahol első látásra talán fel sem fedeznénk a fontos objektumokat, azonban a tábla leírása alapján igen.

A magányosan kihelyezett tájékoztató tábla egy adott helyszínről közöl információkat, célszerűen a táblától belátható terepről. A nagyobb kiterjedésű, egy pontról nem belátható, de ugyanazon eseményhez kapcsolódó helyszínen több táblát kell kihelyeznünk, melyeket egy tanösvényre fűzünk fel. Az utat végigjárva, megismerhetjük az eseményhez kötődő fontosabb helyszíneket és érzékelhetjük a térbeli kiterjedését. Zrínyi-Újvár esetében, mivel a vár területe egy erdőben fekszik és az egykori bástyák és kötőgátak nem ismerhetők fel, több tábla kihelyezésével, rekonstrukciós rajzokkal kell bemutatni az erődítmény részeit. A tanösvény kijelölésére a vár sáncainak vonalvezetése jelenthet alapot, amit a 2013-ban megkezdett geofizikai mérések és régészeti feltárások várhatóan pontosan meghatároznak.

Az ostrom történetét feldolgozó tanösvény, - kapcsolódva a várat bemutatóhoz – nagyobb területen, hasonlóan szöveges leírásokkal és rekonstrukciós rajzokkal mutatja be a harc mozzanatait és a török építményeket.

A modern technikának köszönhetően internetes felületen, virtuális tanösvényt is kialakíthatunk, melynek alapja a tanösvény térképe és a megjelölt pontokra kattintva jelennek meg az információt közlő ablakok. Ez létezhet önmagában is, de kapcsolódhat a területen kiépített tanösvényhez, plusz információkat – audio-vizuális – anyagokat közvetítve. Ebben az esetben az adott tájékoztató táblán fel kell tüntetni az oldal linkjét vagy QR kóddal biztosítani a csatlakozást. A QR kód használatával a helyszínen, okostelefon segítségével letölthető a kapcsolódó tartalom.

Az ismeretátadás legteljesebb formája, amikor szakértő vezetésével csoportos bejárás során ismerkednek meg az érdeklődők a helyszínnel. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar hallgatóinak és a nyári kutatótáborok résztvevőinek rendszeres programja a vetítettképes előadást követő helyszínbejárás szakértő vezetéssel. 2013. őszén a Duna-Dráva nemzeti park rendezvényei közé is bekerült ez a program, majd a beleznai IKSZT vette át a túraszervezés feladatát.

Az ismeretközlés idegenforgalmi szempontból kedvezőbb módja a történeti kiállítás létrehozása. Zrínyi-Újvár esetében erre Beleznán, a volt általános iskola egyik tantermében került sor. A kiállítás főbb gondolati egységei bemutatják a vár történetét, a

helyszíni kutatásokat és környező települések hagyományőrző tevékenységét. A tablók mellett, a feltárásból származó leletanyag és a Zrínyi hagyományokhoz kapcsolódó tárgyak vitrinekben kaptak helyet. A kiállítás leglátványosabb része, Zrínyi-Újvár rekonstrukciós makettje, ami a kutatási eredmények alapján készült el. A kiállításához prospektus készült, ami a falu nevezetességeire is felhívja a figyelmet.

A kiállítóhelyhez kapcsolódhat a későbbiekben egy emléktárgy bolt, ahol a feltárások során előkerült leletek másolatait, a várral kapcsolatos kiadványokat és helyi termékeket vásárolhatnak a látogatók.

A helyszín vonzerejét jelentősen növelik a hozzá kapcsolódó rendezvények. Ezek lehetnek tudományos konferenciák és kulturális rendezvények. Ennek szép példája az első alkalommal 2007-ben megrendezett „Új-Zrínyivár Várjáték és Kulturális Bemutató” nevű rendezvénysorozat, mely minden évben más településen kerül megrendezésre, az érintettek által aláírt szándéknyilatkozatnak megfelelően. A programban magyar és horvát települések egyaránt résztvesznek.

Ellenőrző kérdések

(mindegyik kérdésnél az első válasz a helyes)

1. Hány szakaszra van bontva az Országos Kéktúra útvonala?

- a. 27
- b. 21
- c. 16

2. Milyen hosszú az Országos Kéktúra útvonala?

- a. 1118 km
- b. 1500 km
- c. 860 km

3. Mi a Kék-kör?

- a. Három kéktúra útvonal
- b. Turista egyesületek szövetsége
- c. Az Országos Kéktúra jelképe

4. Milyen célt szolgálnak a zarándok útvonalak?

- a. A keresztény emberek hitbeli erősödését.
- b. A templomba járást
- c. A vétkezők megbüntetését

5. Hány óra alatt kell teljesíteni a Kinizsi 100-as távját?

- a. 24 óra
- b. 12 óra
- c. Tetszőleges idő alatt

6. Hány Nemzeti Park van Magyarországon?

- a. 10
- b. 15
- c. 8

7. Melyik a legnagyobb kiterjedésű nemzeti parkunk?

- a. Hortobágyi Nemzeti Park
- b. Duna-Dráva Nemzeti Park
- c. Duna-Ipoly Nemzeti Park

8. Hány világörökségi helyszínünk van, amelyik valamely szomszédos országgal közös?

- a. 2
- b. 1
- c. 3

9. Hogyan jelzik a turistatérképeken a turistaút jelzésének színét?

- a. A szín kezdőbetűjével
- b. Azonos színű körrel
- c. A jelölő vonal színével

10. Melyik állítás a helyes?

- a. A természetvédelem a környezetvédelem része.
- b. A környezetvédelem a természetvédelem része.
- c. A környezetvédelem és a természetvédelem két külön tevékenység.

11. Mi a megnevezése a különleges természeti képződmény védelmét szolgáló területnek?

- a. Természeti emlék
- b. Tájvédelmi körzet
- c. Nemzeti Park

12. Milyen légáramlat hozza létre a csapadékot?

- a. Felszálló
- b. Leszálló
- c. Vízszintes

13. Hol ne keressünk menedéket zivatar idején?

- a. Barlangnyílásban
- b. Személygépkocsiban
- c. Erdőben

14. Hogyan ne viselkedjünk a túrán?

- a. A jobb hangulat érdekében fogyasszunk alkoholt
- b. Csendesen visszafogottan
- c. Segítőképpen, figyelmesen

15. Hogyan születnek a döntések a túra során?
- A túravezető dönt.
 - Szavazás útján
 - A legidősebb résztvevő szava a döntő
16. Mekkora átlagsebességgel lehet számolni a gyalogtúrán?
- 4 km/h
 - 6 km/h
 - 10 km/h
17. Mire figyelünk a pihenőhelyek kiválasztásánál?
- Ne legyen balesetveszély.
 - Szép kilátás legyen a tájra
 - Legyen térerő
18. Eszméletlen sérült ellátásánál mi az első lépés?
- Átjárható légutak biztosítása
 - Mesterséges lélegeztetés
 - Szívmasszázs
19. Mivel kell kezelni az égési sebet?
- Tiszta hideg vízzel
 - Tejföllel
 - Zsiradékkal
20. Milyen sérülésre jellemző a spriccelő élénkpiros vérzés?
- Az artéria sérülésére
 - Vénás sérülésre
 - Kapilláris sérülésre